

ოთარ ნიკოლეიშვილი

**გიორგი ზდანოვიჩის (მაიაშვილის)
საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოღვაწეობის
ისტორიიდან**

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში მცხოვრებ პოლონელთა რაოდენობა მცირერიცხოვანი იყო, ამ ერის წარმომადგენლებმა მაინც შეძლეს, შეტად მნიშვნელოვანი როლი შეესრულებინათ ჩვენი ქვეყნის ისტორიაში. კერძოდ, პოლონური წარმომავლობის არაერთი მოღვაწე მთელი თავისი ცხოვრების განმავლობაში აქტიურად იღვწოდა ქართულ საქმეთა საკეთებლად და ჩვენს დიდ მამულიშვილებთან ერთად თავდადებით იბრძოდა ქართველი ხალხის ეროვნული ინტერესების დასაცავად. ერთ-ერთი მათგანი იყო გიორგი ზდანოვიჩი (1855-1917), პოლონელი ექიმის ფელიქს ზდანოვიჩის შვილი.

სამწუხაროდ, გ. ზდანოვიჩის საზოგადოებრივი, რევოლუციური და პუბლიცისტურ-შემოქმედებითი მოღვაწეობა სათანადო სიღრმითა და ყოვლისმომცველობით დღემდე არ არის შესწავლილი. უფრო მეტიც, მისი ნაწერების მნიშვნელოვანი ნაწილი კვლავაც ავტორის დროინდელ პრესაშია გაბნეული და ძნელად ხელმისაწვდომი. ასევე, ჯერ კიდევ არაა სრულყოფილად მოძიებული და საფუძვლიანად შესწავლილი გ. ზდანოვიჩის ცხოვრებასა და მოღვაწეობასთან დაკავშირებით ჩვენს სიძველეთსაცავებში არსებული საარქივო დოკუმენტები და ხელნაწერები.

1889 წლიდან, პატიმრობის ვადის მოხდის დროიდან, მოყოლებული გ. ზდანოვიჩი საქართველოში მკვიდრდება და აქტიურად განაგრძობს როგორც საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ საქმიანობას, ისე პუბლიცისტურ მოღვაწეობას. კერძოდ, წლების განმავლობაში იგი წარმატებით ედგა სათავეში ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების ქუთაისის განყოფილებას. ამ დროიდან მოყოლებული, მან ისეუი შემართებით განაგრძო ადრინდელი პარტიულ-პოლიტიკური და პუბლიცისტური საქმიანობა, რომ მაშინდელი ქართული რევოლუციური მოძრაობის ერთ-ერთ თვალსაჩინო წარმომადგენლად იქცა. „მის ირგვლივ, სადაც არ უნდა ყოფილიყო იგი, თავს იყრიდა იმდროინდელი მოწინავე საზოგადოება, იმართებოდა მსჯელობა და ცხარე კამათი როგორც ცხოვრებისეულ საჭირბოროტო თემებზე. ასევე ცარიზმის კოლონიურ პოლიტიკაზე, მეფის მოხელეთა თვითნებობაზე, სახავდნენ ღონისძიებებს, თუ როგორ გამოეყვანათ საქართველო ამ ბეჩავ მდგომარეობიდან“ (დ. კაკაბაძე, 1969: 74).

ეროვნულ და სოციალურ პრობლემათა გადასაკრელი გზების ამგვარმა ძიებამ გ. ზდანოვიჩი ამჯერად უკვე სოციალისტ-ფედერალისტებთან დაახლოვა და მისი რევოლუციური მსოფლმხედველობის განმსაზღვრელ ორ უმთავრეს პრინციპად ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების თვისებრივად ახალი მოდელის შექმნა და რუსეთის იმპერიის შემადგენლობაში საქართველოსთვის ეროვნულ-ტერიტორიული ავტონომიის მოპოვება იქცა. რაც დრო გადიოდა, გ. ზდანოვიჩს ეს თვალთახედვა უფრო და უფრო უმტკიცდებოდა და იგი თავისი პრაქტიკული

მოდვაწეობითაც და პუბლიცისტური შემოქმედებითაც აქტიურად იბრძოდა ხსენებული მიზნის მისაღწევად.

მართალია, იმდროინდელი ჩვენი საზოგადოების უდიდესი ნაწილის წინაშე უმწვავესი ფორმით მდგარ სოციალურ და ეკონომიკურ პრობლემათა რეალურად გადასაჭრელი გზების აქტიურმა ძიებამ გ. ზდანოვიჩი, მსგავსად მაშინდელ ქართველ მოღვაწეთა არაერთი წარმომადგენლისა, სოციალიზმის ფუძემდებლური პრინციპების აღიარებამდე მიიყვანა. მაგრამ მისი სოციალისტური თვალთახედვა არსებითად განსხვავდება სოციალ-დემოკრატიული მოძრაობის სამსახურში ჩამდგარი იმ რევოლუციონერების მსოფლმხედველობისგან, რომლებიც ეროვნული პრობლემებისადმი ნიჰილისტურად იყვნენ განწყობილნი.

როგორც გ. ზდანოვიჩის პუბლიცისტური შემკვიდრეობითაც და პრაქტიკული საზოგადოებრივი მოღვაწეობითაც თვალნათლივ დასტურდება, იგი ამგვარ ნიჰილიზმამდე არასოდეს მისულა, მისი დროის ქართველი სოციალ-დემოკრატების მსგავსად, „ზეეროვნული“ შხამით არ დაავადებულა“ (დ. ქუმბურიძე) და მთელი სიცოცხლის განმავლობაში დარჩა ეროვნული იდეალებისადმი უღალატოდ ერთგულ მამულიშვილად.

ეროვნული პრობლემისადმი გ. ზდანოვიჩის ამგვარ დამოკიდებულებას, უწინარეს ყოვლისა, იმის რწმენა ედო საფუძვლად, ნამდვილი და ქემშარიტი ინტერნაციონალიზმი, „ჯერ მხოლოდ მიუწვდომელ ხილს“ რომ წარმოადგენდა, „მოძრაობის შორეულ ტენდენციას“, და არა უახლოეს პერიოდში რეალურად მისაღწევ მიზანს; თუმცა იგი იქვე იმ გარემოებასაც თვითდაჯერებით უსვამდა ხაზს, რომ სოციალიზმის სრული და საბოლოო „განხორციელება მხოლოდ ინტერნაციონალიზმის ნიადაგზე“ იქნებოდა შესაძლებელი (გაზ. „მეგობარი“, 1915, №5).

გ. ზდანოვიჩი ღრმად იყო დარწმუნებული იმაში, რომ ჩვენი ხალხის წინაშე უმწვავესი ფორმით მდგარი სოციალური პრობლემების რეალურად მოგვარების ერთადერთ გზას არსებული რეჟიმის შეცვლა და სოციალიზმის დამყარება წარმოადგენდა. როგორც ცნობილია, სოციალისტური პრინციპებისადმი ამგვარ პოზიტიურ დამოკიდებულებას მაშინ არაერთი მოღვაწე გამოხატავდა საქართველოშიცა და ევროპის სხვადასხვა ქვეყანაშიც. მათი მსოფლმხედველობრივი თვალთახედვის სწორად და ობიექტურად წარმოსაჩენად ეს მოვლენა, უპირველეს ყოვლისა, იმდროინდელი ისტორიული რეალობის გათვალისწინებით უნდა იქნეს შეფასებული და არა თანამედროვეობის პოზიციებიდან.

მიუხედავად იმისა, რომ გ. ზდანოვიჩისა და მისი თანამოაზრე ქართველი მამულიშვილების სოციალისტურ თვალთახედვაში ბევრი რამ იყო ცხოვრებისეულ რეალობას მოწყვეტილი, ისიც უდავო ფაქტია, რომ „სოციალისტური მსოფლმხედველობის მქონე ამ ადამიანებს ჰქონდათ თავიანთი სიმართლე, მიზანი და მომავლისათვის ბრძოლის პროგრამა. და ეს მსოფლმხედველობა ადამიანთა დახმარებას, საზოგადოების დაჩაგრული ნაწილის გაძლიერებას, მისი საუკეთესო მომავლისთვის ბრძოლას გულისხმობდა“ (დ. ქუმბურიძე, 2008: 117).

ზემოთ აღნიშნული გარემოებიდან გამომდინარე, სიცოცხლის ბოლო პერიოდში გ. ზდანოვიჩი სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიის წევრი გახდა.

თავისი ცხოვრების ბოლო ორი ათწლეულის განმავლობაში სოციალიზმის იდეებმა იგი იმდენად გაიტაცა, რომ ამ იდეების პრაქტიკული განხორციელებისთვის ბრძოლა მან თავისი მოღვაწეობის უმთავრეს მიზნად დაისახა.

როგორც XIX საუკუნის დასასრულისა და XX საუკუნის დასაწყისის ქართული საზოგადოებრივი აზროვნების ისტორიიდან ნათლად ჩანს, გ. ზდანოვიჩი გამონაკლისი არ ყოფილა და გარდა სოციალ-დემოკრატებისა, სოციალისტური იდეებისადმი კეთილგანწყობით დამოკიდებულებას იმხანად ეროვნულ-პატრიოტული სულისკვეთებით განმსჭვალული არაერთი ქართველი მამულიშვილიც გამოხატავდა. სოციალიზმისადმი მათი ამგვარი დამოკიდებულება, ბირველ ყოვლისა, იმის რწმენით იყო განპირობებული, რომ ამ იდეოლოგიის ფუძემდებლურ პრინციპთა რეალური განხორციელებით არა მარტო სოციალური სამართლიანობა დამკვიდრდებოდა, არამედ ჩვენი ქვეყნის ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობაც აღდგებოდა.

იმჟამინდელ ქართველ მამულიშვილთა ერთი ნაწილისათვის სოციალიზმის არსის სწორედ ამგვარი გაგება რომ გახდა უმთავრესი საფუძველი ამ იდეოლოგიური მოძღვრებისადმი მათი კეთილგანწყობითი დამოკიდებულებისა, ამის ნათელსაყოფად აქ იმ წერილის ფრაგმენტების გახსენებაც იქნება საკმარისი, რომელიც გიორგი წერეთელს გაუგზავნია ყოველივე ზემოთქმულთან დაკავშირებით ეგნატე ნინოშვილისათვის:

„ნამდვილი სოციალიზმი იმას კი არ ნიშნავს, რომ ჩვენი ტერიტორიიდან ავბარგდეთ, ჩვენი ისტორია დავივიწყოთ, ჩვენი ტიპი უგუვაგდოთ, ქართული დავივიწყოთ, რუსული ენა შევითვისოთ და რუსები გავხდეთ. არა, სოციალიზმი ინდივიდუალურ თვისებას, როგორც კერძო ტიპისას, ისე ეროვნებისას, არ ეხება. ეხება კი არა, კიდევ იფარავს და აქ არის პროგრესიული მხარე თვით სოციალიზმისა. ქართველი, რუსი, ფრანცუზი, გერმანელი, სომეხი, ჩაჩანი, გოტენტოტი და ათასი სხვა იმ ტიპზე დარჩენ, როგორც ისინი შეუქმნია ბუნებას, გეოგრაფიულ გარემოებას, ისტორიულ ცხოვრებას და ეტნიურ კანონების ზეგავლენას. მხოლოდ სოციალიზმი ითხოვს. ყოველი კაცი, ღვთისაგან შექმნილი ეკონომიკურის უთანასწორობით არ იჩაგრებოდეს, ყოველი ნაცია მეორე ნაციის ძალმომრეობისგან ეკონომიურად არ იჩაგრებოდეს, როცა გარემოებას მივიღებთ მხედველობაში. მაშინ ასეთი პრინციპი წარმოდგება სოციალურ დოქტრინისა, ერთმა სახელმწიფომ მეორე სახელმწიფო არ დაჩაგროს, ერთმა ერმა მეორე ერი არ დაჩაგროს, ერთმა კაცმა მეორე კაცი არ დაჩაგროს...“

ამიტომაც ჩვენ თუ ჩვენს პოლიტიკურად დაჩაგრულ გარემოებას არ მივაქციეთ ყურადღება და ვიყვიროთ საქართველოს და რუსეთს შუა საზღვარი არ უნდა იყოს, ქართველი და რუსი ერთიანო, ამითი ძალმომრეობაზე დამდგარი რუსები ისარგებლებენ და გვეტყვიან, როგორც ახლა კიდევ გვეუბნებიან: თქვენც ადექით და ციმბირში გადასახლდით, იქ ბევრი ადგილებია და ფართოდ, გაშლით იცხოვრეთო...

ჩვენ რომ ბოლგარიის, ან გერმანიის, ან იტალიის, ან რუსეთის მდგომარეობაში ვიყოთ პოლიტიკურად, ე. ი. სრული განთავისუფლებული ვიყოთ, მაშინ დიახაც გავშლით კოსმოპოლიტურ იარაღს და მთელ ქვეყანას თანასწორ უფლების მქონე ძმებად ვაღიარებთ, მაგრამ დღეს რომ პოლიტიკურ მონობაში ვართ

გამოკლული, კოსმოპოლური სოციალური პრინციპი ყელში დანას გაგვიყრის და ჩვენს ლეშზე რუსის ხალხი გაიძღვებს მუცელს“ (ე. ნინოშვილი, 1935: 156-157).

ზემოთ დამოწმებული წერილი ამომწურავად წარმოაჩენს იმ დამოკიდებულებების უმთავრეს არსს, რაც XIX საუკუნის დასასრულსა და XX საუკუნის დასაწყისში მოღვაწე ქართველ მამულიშვილთა ერთ ნაწილს, მათ შორის გ. ზდანოვიჩსაც, ჰქონდა იმხანად საკმაოდ ფართოდ პოპულარული სოციალისტური იდეოლოგიისადმი. სწორედ სოციალისტური მოძღვრების ამგვარმა გაგებამ განაპირობა ის აქტიური თანადგომა, რომელსაც ქართველ სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიის წევრები იჩენდნენ ხსენებული მოძღვრებისადმი.

სოციალისტური მოძღვრებისადმი გ. ზდანოვიჩის დამოკიდებულების ამგვარ შეფასებაში გადაჭარბებული რომ არაფერია და, განსხვავებით ქართველი სოციალისტებისაგან, მის პარტიულ-რევოლუციურ თვალთახედვას უმთავრეს საფუძვლად, უპირველეს ყოვლისა, სწორედ ეროვნული ცნობიერება რომ უდევს, ამის ნათელსაყოფად მრავალი არგუმენტის მოშველიება შეიძლება მისი პუბლიცისტური შემოქმედებიდან.

ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებით საინტერესოა 1900-1910-იან წლებში, ქართველ სოციალ-დემოკრატთა ანტიეროვნული მოღვაწეობის გააქტიურების პერიოდში, გამოქვეყნებული მისი წერილები. მაგალითად, გაზეთ „მეგობრის“ 1915 წლის 7 ოქტომბრის ნომერში გამოქვეყნებულ სტატიაში – „ნაციონალიზმის გამარჯვება“ გ. ზდანოვიჩი ნაზგასმით წერდა: „ვინ გამოვა დღევანდელი ომიდან გამარჯვებული, ჯერ კაცმა არ იცის... მაგრამ არის ამ ომში ერთი გამარჯვებული, რომლის გამარჯვება უტყუარ ფაქტით უნდა ჩაითვალოს. ეს ბედნიერი არსება გახლავთ ნაციონალიზმი.“

ვინ წარმოიდგენდა ომის დაწყებამდე, რომ გერმანიის სოციალ-დემოკრატია, ეს ინტერნაციონალისტური პარტიის მთავარი წარმომადგენელი ევროპაში, ეს ინტერნაციონალური ქკუის მასწავლებელი ყველა სოციალისტური პარტიებისა მთელს ქვეყნიერებაში... ნაციონალურ პარტიად გადაიქცეოდა? როგორც ვიცი, ამნაირივე პროცესი განიცადა სოციალისტურმა პარტიამ საფრანგეთში, ბელგიაში, ინგლისში და, რასაკვირველია, ბალკანეთის სხვადასხვა ქვეყნებში“ (გაზ. „მეგობარი“, 1915, №5).

XX საუკუნის დასაწყისის ევროპის ქვეყნებსა და რუსეთის იმპერიაში, მათ შორის საქართველოშიც, განვითარებულ მოვლენათა ერთმანეთთან შეპირისპირებული ფორმით გაანალიზებამ გ. ზდანოვიჩის ეროვნულ ცნობიერებას კიდევ უფრო მეტი სიმტკიცე შესძინა და ზემოთ დამოწმებულ წერილში ქართველი სოციალ-დემოკრატების მიერ გაფეთქებული ფსევდოინტერ-ნაციონალიზმი და ქუშმარტი ნაციონალიზმი მან შემდეგნაირად გამოიჩინა ერთმანეთისაგან: „როცა ჩვენ ვხედავთ, რომ მთელს ქვეყნიერებაში ინტერნაციონალიზმმა ჩამოუშვა თავისი ბაირალი და მის მაგიერ აფრიალდა ნაციონალური ბაირალები, ჩვენ აღარ შეგვიძლია ვიწამოთ მარკსის დებულება, რომ პროლეტარიატს არ აქვს სამშობლო და მისი სამშობლო მთელი კაცობრიობა არისო. ჩვენ ნათლად ვრწმუნდებით, რომ პროლეტარიატს, მშრომელ ხალხს, ჰქონია სამშობლო და ამ სამშობლოს დასაცავათ ის ივიწყებს დროებით თავის სპეციალურ ინტერესებს, რადგანაც ამ ინტერესების დაცვა გარეშე

ნაციონალური ნიადაგისა შეუძლებელია ჯერჯერობით“ (გაზ. „მეგობარი“, 1915, №5).

ქართველი სოციალ-დემოკრატებისაგან განსხვავებით, გ. ზდანოვიჩი თვლიდა, რომ „ინტერნაციონალიზმზე ფიქრი“ მანამდე იქნება „ფუჭი ოცნების“ საგანი, სანამდეც „გაბატონებული და დამონავებული ერები იქნებიან, სანამდი ერთი ერის ინტერესები ითვლება მეორე ერისაგან... დამონებულ ერში კი სოციალიზმის განხორციელება ნამდვილი უტოპიაა“ (გაზ. „მეგობარი“, 1915, №5).

გ. ზდანოვიჩის აღნიშნულ პუბლიკაციას იმხანად საკმაოდ მწვავე გამოხმაურებანი მოჰყვა. კერძოდ, პარტიული ოპონენტები, რომელნიც ცალმხრივად და დამახინჯებული სახით წარმოაჩენდნენ ავტორის მსოფლმხედველობრივ თვალთახედვას, გ. ზდანოვიჩს ნაციონალიზმსა და სოციალისტური პრინციპებისადმი დალატში დებდნენ ბრალს.

აღნიშნულ ბრალდებათა უარსაყოფად და მისეული თვალთახედვის არსში დაინტერესებულ პირთა უკეთ გასარკვევად მან გაზეთ „მეგობრის“ 1915 წლის 20 ოქტომბრის ნომერში ახალი წერილიც გამოაქვეყნა სახელწოდებით „კიდევ ნაციონალიზმი და ინტერნაციონალიზმი“. ხსენებული პუბლიკაციის მეშვეობით გ. ზდანოვიჩი მკითხველს კიდევ ერთხელ და დაბეჭდვით განუმარტავდა იმ აზრს, რომ თავის წინანდელ წერილში იგი საზოგადოდ კი არ უარყოფდა და ეწინააღმდეგებოდა ინტერნაციონალიზმს, არამედ მის დამახინჯებულ ფორმას გმობდა. კერძოდ, მისი თქმით, ის და მისი თანამოაზრენი „წინააღმდეგნი იყვნენ იმ ინტერნაციონალიზმისა, რომელიც გაბატონებული ერების წარმომადგენლებისგან არის შეთხზული. ყოველი გაბატონებული კლასი თუ ერი მართო თავის ინტერესებზე ფიქრობს და ამ ინტერესების მიხედვით ქმნის შესაფერის იდეოლოგიას. ამ იდეოლოგიას სახეში არ აქვს დაჩაგრული კლასის თუ ერის ინტერესები“ (გაზ. „მეგობარი“, 1915, №16).

როგორც გ. ზდანოვიჩის შემდგომი დროის პუბლიკაციებიდან ჩანს, მასა და მის პარტიულ ოპონენტებს შორის კამათი არც აღნიშნული წერილის გამოქვეყნების შემდეგ დასრულებულა და მოწინააღმდეგენი კვლავაც განაგრძობდნენ მისეულ მოსაზრებათა არასწორ ინტერპრეტირებას. მაგალითად, აი, რას წერდა თავად ის ყოველივე ზემოთქმულთან დაკავშირებით გაზეთ „მეგობრის“ 1915 წლის 10 ნოემბრის ნომერში გამოქვეყნებულ წერილში „ჩვენი დავა“: „ორივე მხრიდან გვებრძვიან. გვებრძვიან დასელები, გვებრძვიან ნაციონალისტები. დასელები რომ გვისაყვედურებდენ ცუდს სოციალისტობას და ნაციონალისტები – ცუდს ნაციონალისტობას – ეს კიდევ გასაგები იქნებოდა. მაგრამ სახუმრო საქმე გამომდის, როცა ორივე მხარე, ასე არსებითად ერთმანეთზე დაშორებული, ერთ და იმავე ნიადაგზე გვიცხადებს ომს“ (გაზ. „მეგობარი“, 1915, №34).

განსხვავებით ქართველი სოციალ-დემოკრატებისაგან, გ. ზდანოვიჩი ღრმად იყო დარწმუნებული იმაში, რომ სოციალისტური იდეალების დამკვიდრებისთვის ბრძოლა სულაც არ ნიშნავდა ეროვნული ინტერესების უგულვებელყოფას. მისი აზრით, პირველი მსოფლიო ომის შედეგად ევროპის ქვეყნებში განვითარებულმა მოვლენებმა ევროპელი სოციალ-დემოკრატების ეროვნული თვალთახედვა იმდენად განამტკიცეს და გააძლიერეს, რომ მათი პარტიული მიზნები და ინტერესები

პირველ ყოვლისა მათი ქვეყნების ეროვნულ მისწრაფებებთან აღმოჩნდა მჭიდროდ დაკავშირებული.

ასე რომ, თუ სოციალ-დემოკრატიული მოძრაობის საწყის ეტაპზე ამ პარტიის ევროპელი ლიდერები აქტიურად იცავდნენ მარქსიზმის მიერ ნაქადაგევი ცნობილ ლოზუნგს – „პროლეტარს სამშობლო არა აქვსო“, პირველმა მსოფლიო ომმა ეს ლოზუნგი უკანა პლანზე გადაანაცვლა და თავიანთი პარტიული მოღვაწეობა მათ ახლა მათივე ეროვნულ ინტერესებსაც დაუკავშირეს სისხლხორცეულად.

აი, რას წერს ამასთან დაკავშირებით გ. ზდანოვიჩი გაზეთ „მეგობრის“ 1915 წლის 9 დეკემბრის ნომერში გამოქვეყნებულ წერილში „რა გვახარებს?“: „ჩვენს დასელებს ვერ გაუგიათ და ვერც მოუხელებიათ ჩვენი სიხარული. დღეს თითქმის მთელი ქვეყნის სოციალისტები ერთმანეთს ებრძვიან თავის სამშობლოს დასაცავად და ეს გარემოება ჩვენ გვახარებს. გვახარებს, რასაკვირველია, არა ის ფაქტი, რომ სოციალისტები ერთმანეთს ხოცავენ და სიძულვილით ერთმანეთს ემუქრებიან, – გვახარებს მათი სურვილი თავისი სამშობლოს დაცვისა და ამ ინტერესების დაცვისთვის მსხვერპლის მიტანისა.

იყო დრო, როცა უტყუარ ქეშმარიტებად იყო ცნობილი ის დებულება, რომ პროლეტარს სამშობლო არა აქვს, მისი სამშობლო ინტერნაციონალია და არა ის ქვეყანა, სადაც ის დაიბადა და გაიზარდა. დღევანდელმა ომმა ეს ლამაზი, მაგრამ არსებითად მცდარი დებულება სრულიად დაამსხვრია. დღევანდელმა საერთაშორისო კატასტროფამ საბოლოოდ დაამტკიცა, რომ ეროვნების და ეროვნული ინტერესების დავიწყება არც ისე ადვილი საქმე ყოფილა. როგორც აქამდე ეგონათ ეგრეთ წოდებულ მარქსისტებს. სოციალისტური ტაძრიდან გაძევებული და შერცხვენილი ეროვნება ხელახლად განცხოველდა და ისევ შემოიჭრა შუაგულ ტაძარში, სადაც საპატიო ადგილის დაქვრას აპირებს“ (გაზ. „მეგობარი“, 1915, №58).

როგორც ხსენებული პუბლიკაციით კიდევ ერთხელ გამოჩნდა, ეროვნული ინტერესების დაცვისკენ ამგვარი მოწოდებით გ. ზდანოვიჩი თავის ადრინდელ მსოფლმხედველობრივ თვალთახედვას სულაც არ იცვლიდა და კვლავაც უღალატოდ ერთგული რჩებოდა სოციალიზმის იდეის მისეული გაგებისა. კერძოდ, მისი განმარტებით, სოციალიზმის უმთავრეს მიზანს არა მარტო ეკონომიკის სფეროში წარმოადგენდა „ყოველნაირი ბატონობისა და მონობის მოსპობა“, არამედ ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი თვალსაზრისითაც.

ქართველი ხალხის ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი პრობლემის გადაჭრის ყველაზე ოპტიმალურ ფორმად გ. ზდანოვიჩს, როგორც სოციალისტ-ფედერალისტების პარტიის წევრს, რუსეთის იმპერიის შემადგენლობაში ავტონომიური სტატუსის მოპოვება მიაჩნდა. ამ თვალსაზრისს იგი აქტიურად იცავდა სიცოცხლის ბოლო პერიოდში გამოქვეყნებულ თავის წერილებში.

სამწუხაროდ, რუსეთის იმპერიის კირთებისაგან ჩვენი ქვეყნის განთავისუფლებისთვის აქტიურად მებრძოლი ეს დიდი მამულიშვილი, რომელიც სიცოცხლის ბოლო წლებში მძიმე ავადმყოფობის გამო სარეცელს მიჯაჭვული და მეტყველების უნარწარმეული იყო, საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენამდე რამდენიმე თვით ადრე, 1917 წლის ივლისში, გარდაიცვალა. 1917 წლის თებერვლის რევოლუციის გამარჯვების მეორე დღეს,

რევოლუციისა, რომელმაც ხალხთა საპყრობილედ სახელდებული რუსეთის იმპერიის არსებობას ფუნდამენტი გამოაცალა და ჩვენი ქვეყნის სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენას რეალური პერსპექტივა შესძინა. ზდანოვიჩის სახლს თურმე „აუარებელი ხალხისაგან შემდგარი პროცესია მიადგა მისალოცად. მას გააგებინეს, რაც მოხდა. ფანჯარასთან მომდგარი ავადმყოფი აღელდა, თვალები აევისო ცრემლებით და გული წაუვიდა. რამდენიმე დღის შემდეგ კიდევ გამოეთხოვა წუთისოფელს“ (დ. კლდიაშვილი, 1961: 223).

მიუხედავად რუსეთის იმპერიაში იმხანად მიმდინარე დიდმნიშვნელოვანი მოვლენებისა, რომელნიც იმდროინდელი ჩვენი საზოგადოებისათვის მსჯელობის უმთავრეს და უპირველეს საგანს წარმოადგენდა, გ. ზდანოვიჩის გარდაცვალება მაინც მოექცა განსაკუთრებული ყურადღების ცენტრში. კერძოდ, სამგლოვიარო პანაშვილები იმართებოდა არა მარტო ჩვენს ქალაქში, არამედ ჩვენი ქვეყნის სხვა ქალაქებშიც.

ქუთაისსა და საქართველოს სხვა რეგიონებში გამომავალი ქართული და რუსული პერიოდული გამოცემები ორ კვირაზე მეტი ხნის განმავლობაში აქვეყნებდნენ სამგლოვიარო განცხადებებს, გარდაცვლილისადმი მიძღვნილ ლექსებს, მისი ღვაწლის წარმომჩენ წერილებსა და აღნიშნულ მოვლენასთან დაკავშირებულ სხვა მასალებს. „ეროვნულ გმირად“ სახელდებული დიდი მამულიშვილის გარდაცვალებით გამოწვეული მწუხარების გამოხატუვასთან ერთად, მათში ხაზგასმით იყო აღნიშნული ის დიდმნიშვნელოვანი დამსახურება, რომელიც გ. ზდანოვიჩს მიუძღოდა ჩვენი ქვეყნის ისტორიაში.

გ. ზდანოვიჩის გარდაცვალებას არა მარტო საქართველოში მოჰყვა ასეთი ფართო გამოხმაურება, არამედ მთელი იმპერიის მასშტაბითაც. ამის ნათელ დადასტურებას წარმოადგენს იმჟამინდელ პრესაში ამ ფაქტთან დაკავშირებით საკმაოდ მრავლად გამოქვეყნებული სამგლოვიარო დებუშები, რომელნიც რუსეთის სხვადასხვა ქალაქებიდან იყო გამოგზავნილი. დამკრძალავმა ბიურომ თბილისიდან საგანგებოდ მოიწვია ცნობილი სკულპტორი იაკობ ნიკოლაძე, რომელსაც გარდაცვლილის ნიღაბის აღება დაევალა (გაზ. „ჩვენი მეგობარი“, 1917. №413).

მთელი თავისი სიკოცხლის განმავლობაში ქართველი ხალხის ეროვნული ინტერესების სადარაჯოზე აქტიურად მდგარი დიდი მოღვაწისადმი პატივისცემა და მადლიერება იმდროინდელმა ჩვენმა საზოგადოებამ იმითაც გამოხატა, რომ მისი გვამი მშობლიური ქუთაისის მიწას ბაგრატის ტაძრის გალავანში მიაბარა. მწერალთა და საზოგადო მოღვაწეთა მწვანეყვავილას პანთეონის დაარსების შემდეგ კი ამაგდარ მამულიშვილს სამუდამო სასუფეველი იქ დაკრძალულ მოღვაწეთა გვერდით მიუჩინეს.

გამოყენებული ლიტერატურა და წყაროები

- დ. კაკაბაძე, 1969 – დ. კაკაბაძე, გიორგი მაიაშვილი (ზდანოვიჩი), თბ., 1969.
 დ. კლდიაშვილი, 1961 – დ. კლდიაშვილი, ჩემი ცხოვრების გზაზე, მოთხრობები, თბ., 1961.
 გ. მაიაშვილი (ზდანოვიჩი), 1967 – გ. მაიაშვილი (ზდანოვიჩი), რჩეული ნაწერები, ტ. 1, თბ., 1967.

- გ. მაიაშვილი (ზდანოვიჩი), 1968 – გ. მაიაშვილი (ზდანოვიჩი), რჩეული ნაწერები, ტ. II, 1968.
- გ. მაიაშვილი, 1915 – გ. მაიაშვილი, ნაციზმის გამარჯვება, გაზ. „მეგობარი“, 1915, 7 ოქტომბერი, №5.
- გ. მაიაშვილი, 1915 – გ. მაიაშვილი, კიდევ ნაციონალიზმი და ინტერნაციონალიზმი, გაზ. „მეგობარი“, 1915, 20 ოქტომბერი, №16.
- გ. მაიაშვილი, 1915 – გ. მაიაშვილი, ჩვენი დავა, გაზ. „მეგობარი“, 1915, 10 ნოემბერი, №34.
- გ. მაიაშვილი, 1915 – გ. მაიაშვილი, რა გვახარებს? გაზ. „მეგობარი“, 1915, 9 დეკემბერი, №58.
- ე. ნინოშვილი, 1935 – ე. ნინოშვილი, თბზ. სრული კრებული, ტ. III, 1935.
- დ. ჭუმბურიძე, 2008 – დ. ჭუმბურიძე, ისტორიული პორტრეტები, დასაწყისი XX საუკუნისა, თბ., 2008.
- გაზ. „ჩვენი მეგობარი“, 1917, 4 აგვისტო, №413.

OTARNIKOLEISHVILI

FROM THE HISTORY OF PUBLIC AND POLITICAL ACTIVITIES OF GIORGI ZDANOVICH (MAYASHVILI)

Although the Polish diaspora in Georgia was small, its representatives still managed to play a very important role in the history of our country. In particular, a number of people of Polish origin along with Georgian patriots bravely fought to defend national interests of the Georgian people. Giorgi Zdanovich (1855-1917) was one of them.

At the end of his life Zdanovich became very close to the Socialist-Federalists in search for the ways to solve national and social problems. Two main principles determining his revolutionary ideology were creating a qualitatively new model of economic development of the country and obtaining national-territorial autonomy under the Russian Empire. As time passed, G. Zdanovich became increasingly committed to his views. Through his practical accomplishments and publicist activities he was determined to achieve the above-mentioned aim. Unfortunately, the patriot who actively fought for the liberation of our country from the Russian Empire died in July 1917, a few months earlier before his supreme national ideals became real.